

Odcházejí potentáti a přichází Démos, lid. Lid, který posud sloužil, má naráz vládnouti; co přirozenějšího, než že toho ihned nedovede a že musí se tomu učiti, jako se musí člověk všemu učiti? Kdo neuměl vládnouti a kdo zahynul na to, že se tomu nedovedl nebo nemohl naučiti, byli včerejší panovníci. Pravé vladaření není nic než schopnost určití *náležitě* místo každé osobě a každé věci v říši, praví stará moudrost východní. A podnes nebylo dáno definice správnější. *Postavití pravého muže na pravé místo* — that's the question. Každý z nás umí něco lépe než ostatní, a byť to bylo jen naléztí na zemi špendlík nebo rozškrtnouti sirku; každý z nás ze všeho, co provádí, svede něco nejlépe, nejvýrazněji, nejšťastněji, nejdokonaleji; nuže, jde o to, naléztí to na něm a opatřiti mu to jako *úkol a funkci obecnosti*. Budeš to konati stále a jen to, abys to konal, možno-li, s láskou ještě větší a s dokonalostí ještě vášnivější.

Taková musí býti k němu řeč vladařova.

Nejlépe vlásti znamená míti v nejvyšším stupni tento dar divinační a tuto schopnost organizační. Býti vladařem, to jest právě sloužiti této své schopnosti *zcela neosobně a velce*; vykonávatí ji jako umělecký talent. I v starých aristokratických rádech vládli nejlépe ti, kdož se dovedli obklopiti nejlepšími pomocníky, to jest lidmi nejschopnějšími a nejzpůsobilejšími, ne milci a kamarády, bez ohledu na osobní zálibu. Oč více platí to pro demokracii?

Při demokracii není, pravda, veliké nebezpečí osobní záliby pro určitá individua, ale jest jiné nebezpečí, vpravdě stejně

443 osudné: záliba v určitých skupinách nebo třídách lidí. My všichni věříme, že demokracie jest proto lepší než aristokracie, že netarasí nebo méně tarasí možnost k vládě lidem nejrůznějším, jen když jsou způsobilí. *La carrière ouverte aux talents... dráha otevřená talentům*, tak vystihl hluboce Napoleon smysl Velké francouzské revoluce; a pokud se touto zásadou řídil ve své vladařské praxi, byl jejím pokračovatelem a dovršitelem.

Ale co říci demokracii, která by favorisovala určité skupiny lidí, zástupce a příslušníky určité strany? Nic, než že by byla po případě méně demokratická než stará aristokracie. Neboť: demokratičnost jest víra, že v *zástupech* klíčí a roste světlo a pravda, jiné světlo a jiná pravda, vyšší a silnější než v jednotlivcích, po tajemných zákonech, které objeví a zformuje jednou snad sociologie. A dobrý vladař jest ten, kdo dovede tuto tajemnou sílu zástupů vyjmouti a užiti jí k dobru obecnému a celkovému. *Nová* moudrost vladařská bude v tom, aby přišly ke slovu tyto zástupy, v tom, kolik mají skrytého napětí, entusiasmu, tepla, síly, lásky, víry. *Na to* by bylo třeba zaříditi jakési *nové* odbornictví, jinaké než posavadní různá odbornictva vědecká nebo znatelská.

Četl jsem nedávno kdesi, že v české demokracii budou vládnouti tato odbornictva vědecká nebo profesionální. Nevím, je-li to poslední slovo moudrosti, ano mám jisté pochyby v tom směru. Odbornictví jest krásná věc, ale kolikrát zaběhne se do slepé uličky a musí přijíti neodborník, laik, nebo i posmíváný diletant, aby dal nový podnět, nový náraz, kterým by se vyprosťtilo odbornictví ze svého odborného zaujetí i zajeť! Neklammež se: odbornictví zaručuje často jen slušnou úroveň řemeslné dokonalosti, slušný stupeň hladké rutiny... tedy vesměs ctihodné ctnosti starého světa. Ale *nový* stát, *nová* moudrost vladařská? Zdaž ony budou se moci spokojiti těmito ctnostmi příliš starožitnými? Myslím, že nikoliv; že vedle odborníků přijdou ke cti dříve nebo později i *universalisté*, lidé nadaní tou vlohou divinační, jíž by mohli vyčistiti ze zástupů a hromad, co v nich klíčí a roste a co zítra nebo pozítří v nich uzraje i co vymyká se posud každému odbornictví, ano nemá posud ani jména, ani tvaru,

444 co jest život sám v plném a tajemném smyslu tohoto slova.

Pravá demokracie jest ta, v které vládne opravdový skutečný Život, a ne fantomy minulosti nebo dogmatická schemata přítomnosti. Naše demokracie bude se musiti zařídit tak, aby vylučovala z vlády co nejméně ze skutečného života, nebo ještě lépe: nic ze skutečného života. Naučiti se tomu nebude ovšem snadné a není pochyby, že ji čeká krušná škola, která nebude bez omylů, chyb a nezdarů; ale jimi se právě člověk učí.

Vládnouti dobře, praví stará východní moudrost, jest nejprve *odčiniti staré křivdy*. Nic tak neuvádí do školy spravedlnosti, nic tak nebystří a nejemní tento cit jako tato škola; kdo odčini staré křivdy, nedopouští se tak snadno nových, nedopouští se jich tak snadno jako ten, komu nebylo přáno vystoupiti na jeviště v úloze nápravce starých nespravedlností. Nová naše vláda na štěstí nemá nedostatek příležitosti k tomuto krásnému a nadto nesmírně užitečnému úkolu. Nejen stará domácnost rakouská, i naše česká domácnost předválečná postarala se o to, aby bylo opravdu co napravit.

Takovou starou křivdou posud neodčiněnou jest na příklad osud velikého českého skladatele Josefa Bohuslava Foerstra, žijícího ve Vídni — z kondic. Foerstrovi, tomuto nejspanilejšímu duchu moderní naší hudby posmetanovské, tomuto velikému spiritualistovi mezi českými hudebníky, osobnosti nejharmoničtější a nejlíbeznější, která dovedla spojit v sobě jako málokterá druhá odbornictví s universálností, na sklonku mužných let nedostalo se posud, co mu náleželo vším právem hned na jejich začátku: učitelského úřadu na pražské konservatoři. Není hanbou národní tato křiklavá nespravedlnost a nevolá po svém nejrychlejším odčinění?

Každý ušlechtilý člověk, byť bylo mu i umění Foerstrovo cizí a třebaš jeho vkusu bylo jiné umění bližší, musí cítiti takovou křivdu jako osobní pohanu a musí trpěti jí jako osobní urážkou. Mravní noblesa Foerstrova nestrpěla by, abych jej vyvyšoval na úkor jiných a chválil jej tím, že bych jiné moderní české skladatele haněl; a vpravdě není mně nic vzdálenějšího než to. Jsme

445 tak šťastni, že máme tři čtyři skladatele prvního řádu, duchy nadprůměrné a napjaté k cílům nejvyšším; a byl bych rád, kdyby jich bylo ještě více. Ale Foerster jest z nich, a nic neomlouvá, že se mu nedostalo posud spravedlnosti. Co pravím, *jemu?* Nikterak nejde o něho. Tvoří v ústraní, ze zdrojů vnitřního světa, cele zapředený do svého nitra, a *oběti* bylo by mu možná zdvihnouti kotvu, vyjít ze své hlubiny bezpečnosti a vplynouti na zmítané kalné vody pražského uměleckého života.

Ale: jde o mládež. Jakým právem připravili jsme ji svou nespravedlností *o jedinečného učitele?* Jakým právem udusili jsme jednu složku v tvorbě národní, vyřadili jeden kmen, který mohl nejen nésti mnoho ovoce, ale zroditi i deset větví a odnožů jiných? Nespravedlnost jest něco, co neškodí tomu, na němž se jí dopouštíš, nýbrž tobě, jenž se jí dopouštíš, a všem tvým spoluvinníkům, jimiž jsme v tomto případě my všichni, kdož jsme posud mlčky přihlíželi a nebouřili se. Platon to již věděl, všecka východní filosofie to již věděla před tisíciletími.

Není horšího jedu, který by mohl býti vlit v mladé tělo národního státu našeho, než nespravedlnost; a věřím, že se jí vyvaruje. Ale není nic krásnějšího, co by si mohla dáti do vínku naše mladá vláda, než náprava takových křivd, jako jest křivda Foerstrova. Neboť Foerster není sám. Nedávno psalo se na příklad o dluhu české veřejnosti Otokaru Březinovi, na něhož musila cizina ukázati prstem, aby se po něm ohlédli jistí čeští lidé, tvářící se slepými, kde jde o někoho, kdo nepatří k jejich dlouhému nebo kulatému stolu hospodskému. Bylo navrhováno, aby mu universita dala katedru. Nevím, nebylo-li by to *pro něho* darem danajským a břemenem místo úlevou; ale tolik vím, že veřejnost jest dlužna sejmouti s něho učitelský chomout a uvolniti jeho síly k *tvorbě básnické* a že se to musí státi co nejdříve.

Neboť: dobrá vláda jest tolik jako nejlepší hospodaření statky národními; ale statky národní nejsou jen pruty zlata a žírné lány půdy, statkem národním především jsou síly duchové. Osvobodte je, přejte jim plného harmonického vývoje, a stvořili jste nepřimo i dobrou vládu svých věcí zemských a hmotných.